

SÆRUTSKRIFT

Arkivsak: 22/1381

HØRING - ENDRINGER I DOMSTOLSTRUKTUR

Saksbehandler: Åsmund Sandvik

Arkiv: 033

Saksnr.: Utvalg

Møtedato

40/22 Kommunestyret

28.04.2022

Vedlegg

1. Justis- og beredskapsdepartementet: Høringsnotat om endringer i domstolstruktur datert 26.01.2022.
2. Høringssvar fra dommere i Vestre Innlandet tingrett datert 01.04.2022
3. Høringssvar fra ansatte i Vestre Innlandet tingrett datert 21.04.2022

Andre saksdokumenter (ikke vedlagt):

Diverse høringsuttalelser publisert av regjeringen på nettsiden til Justis- og beredskapsdepartementet, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-av-endringer-i-domstolstruktur/id2898429/?expand=horingssvar>

Sammendrag:

Regjeringen har invitert til høring om endringer i domstolstrukturen. Kommunedirektøren foreslår at Øyer kommune ikke støtter forslaget om å gjeninnføre domstolstrukturen fra før 2021. Reformen bør evalueres om noen år, når man har et bedre erfaringsgrunnlag.

Saksutredning:

Bakgrunn

I samarbeidsavtalen mellom Arbeiderpartiet og Senterpartiet (Hurdalsplattformen) som ligger til grunn for regjeringen Støre, framkommer blant annet følgende:

«Gjeninnføre strukturen for domstolane før domstolsreforma av 2021 for å vareta borgaranes rettstryggleik og sikre sjølvstendige domstolar med stadleg leiing, med unntak for domstolar der domstolsleiar, kommunane i rettskretsen og dei tilsette gjennom sine tillitsvalde er samde om å oppretthalde dagens struktur.»

Justis- og beredskapsdepartementet har invitert til høring om endringer i domstolstruktur med høringsfrist 26.04.22. Invitasjonen til høring er ledsaget av et høringsnotat som omfatter bakgrunnsdata om grunnlaget for høringen, departementets vurderinger og forslag og betraktninger knyttet særlig til barnesakene, den samiske dimensjonen og jordskifterettene.

Fakta

De alminnelige domstolene i Norge består av tre instanser: Tingrettene, lagmannsrettene og Norges Høyesterett. Disse domstolene dømmer i sivile saker og straffesaker. Dagens domstolstruktur ble fastlagt ved sammenslåing av tingretter og jordskifteretter gjennom Solberg-regjeringens strukturreform som trådte i kraft 1. mai 2021. Reformen medførte at 60 tingretter og 69 rettssteder ble redusert til 23 tingretter. Antallet rettssteder ble beholdt.

Regjeringen Solberg begrunnet behovet for domstolsreform med ambisjon om å bedre rettssikkerheten. Solberg-regjeringens opprinnelige forslag omfattet også en reduksjon av antall rettssteder. Gjennom behandlingen i Stortinget, ble det vedtatt en mellomløsning som innebar en sammenslåing av tingretter, men hvor rettsstedene fra før reformen ble beholdt.

Gjennom domstolsreformen av 2021, ble de fire tingrettene i tidligere Oppland fylke slått sammen til Vestre Innlandet tingrett. Sør-Gudbrandsdal tingrett på Lillehammer opphørte dermed som selvstendig tingrett og er etter sammenslåingen ett av fire rettssteder i Vestre Innlandet tingrett. Hovedsetet til Vestre Innlandet tingrett ligger nå på Gjøvik, hvor ledelsen, som også omfatter sorenskriveren, er lokalisert. Før reformen hadde domstolen på Lillehammer felles ledelse og samarbeid med domstolen i Vågå.

De fire rettsstedene på Fagernes, Gjøvik, Lillehammer og i Vågå er beholdt. Rettsstedene, med samme bemanning som tidligere, dekker de samme kommunene som de gjorde før, med unntak av Lunner kommune. Rettsstedene er likeverdige. Alle arbeidsplassene ved alle rettsstedene er beholdt.

Det er også innført en forskrift som sier at saker som hovedregel skal behandles på rettsstedet hvor saken geografisk hører hjemme. Det betyr at saker behandles av de samme dommerne og i de samme lokalene som før reformen.

Høringsinnspill

Det er allerede gitt en rekke høringssvar og -innspill i den pågående høringen om endringer i domstolstruktur. Disse er fortløpende publisert av regjeringen på nettsiden til Justis- og beredskapsdepartementet. Se [link over](#). Noen av høringssvarene- og innspillene fra noen relevante instanser er kort oppsummert slik:

Domstoladministrasjonen: Domstoladministrasjonen, som har ansvar for den sentrale administrasjonen av domstolene, fremhever i sitt innspill at formålet med 2021-reformen var å bedre befolkningens rettssikkerhet gjennom kortere saksbehandlingstid og sterkere fagmiljø ved domstolene. Domstoladministrasjonen mener i sitt høringssvar å kunne fastslå allerede nå at 2021-reformen har virket etter sin hensikt ved at saksbehandlingstiden har gått ned grunnet bedre ressursutnyttelse og at det er satt i gang aktiviteter for å utvikle fagmiljøene både for dommerne og for øvrige medarbeidere ved domstolene. Domstoladministrasjonen mener en reversering av 2021-reformen vil føre til en svekkelse av befolkningens rettssikkerhet sammenliknet med dagens struktur. Det sies videre at 2021-reformen ikke har fungert sentraliserende på aktiviteter eller arbeidsplasser i domstolene. Domstoladministrasjonen fremholder muligheten for bedre kapasitetsutnyttelse og større fleksibilitet som særlig sentrale faktorer som forklaring på kortere saksbehandlingstid.

Domstoladministrasjonens betraktninger skriver seg fra resultatene etter en spørreundersøkelse som ble sendt alle lederne i tingrettene og jordskifterettene 11. februar 2022. For Vestre Innlandet tingrett er følgende fremholdt i rapporten:

- Ressursutnyttelse: Tilnærmet samtlige dommere/fullmektiger har måttet jobbe på flere rettssteder. Tilsvarende gjelder for rundt halvparten av saksbehandlerne. Det har vært nødvendig å flytte om lag 25 saker mellom rettsstedene. Årsaker oppgis typisk å være kapasitet, inhabilitet og sykdom.
- Fagmiljøer: Det er opprettet faggrupper med dommere og saksbehandlere for alle saksområder. Tilsvarende er det innført spesialisering innen flere saksområder. Tingretten betrakter etablering av faggrupper som styrking av saksbehandlingen både for dommerne og saksbehandlerne.
- Brukere og medarbeidere: Brukerne rapporteres å oppleve det som greit at saker flyttes til andre rettssteder. Tingretten rapporterer videre at medarbeiderne opplever det som positivt å ta saker eller måtte arbeide ved andre rettssteder i tingretten.

Domstoladministrasjonen fremholder at den ikke betrakter 2021-reformen som et første skritt mot en fremtidig sentralisering og nedlegging av små rettssteder, men som en garanti for at domstolene kan opprettholde den desentraliserte strukturen.

Høyesterett: Høyesterett peker i sitt høringsinnspill på at de støttet gjennomføringen av 2021-reformen og at den overordnede begrunnelsen for reformen fremdeles gjør seg gjeldende. Høyesterett fremhever at de ikke kan se at det ved reversering finnes tiltak som samlet sett er like godt egnet til å møte utfordringene som domstolene står overfor.

Ledelsen i Vestre Innlandet tingrett har i brev til kommunen fremholdt at også etter 2021-reformen er åpningstidene og tjenestetilbudet til publikum videreført, at fordelingen av saker til rettssted skjer geografisk som tidligere og at bemanningen er videreført. Tingretten fremholder videre at de mener fleksibiliteten har økt og at det er gjort en moderat spesialisering innen en del saksfelt som har kunnet høyne dommerkompetansen på saksfeltene. Tingretten peker også på at den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden har gått ned i 2021.

Ansatte ved rettssted Lillehammer, og dommerne ved Vestre Innlandet tingrett, har inngitt hver sin høringsuttalelse. Fagmiljøer ved Vestre Innlandet tingrett har valgt å gi høringsssvar. Det omfatter flertallet av dommerne (4 av 6 dommere) ved Vestre Innlandet tingrett, samt saksbehandlere og dommere ved rettssted Lillehammer. Flertallet av dommerne ved Vestre Innlandet tingrett og de ansatte ved rettssted Lillehammer ønsker å reversere dagens domstolstruktur.

De ansatte ved rettssted Lillehammer foreslår en delvis endring dersom det ikke blir full reversering av 2021-reformen. Forslaget er da at rettsstedene Lillehammer og Vågå samles til en tingrett i Gudbrandsdalen og at det foretas en fordeling av ledelse med sorenskriver ved det ene rettsstedet og nestleder med stedlig kontorsted ved det andre rettsstedet.

Innlandet fylkeskommune: Fylkesutvalget ønsker ikke å gå tilbake til domstolstrukturen fra før 2021-reformen. Videre heter det imidlertid at «Innlandet fylkeskommune støtter at flest

mulig oppgaver løses desentralisert og oppfordrer regjeringen til å foreta en grundig vurdering av domstolstrukturen for å ikke bare reversere dagens struktur, men å bygge en fremtidsrettet struktur som balanserer flere behov som tilstrekkelig fagmiljø, evne til samhandling, nærhet til kompetanse og ivaretagelsen av rettssikkerhet».

Kommunedirektøren i Lillehammer kommune har foreslått slik konklusjon til formannskapetets behandling av saken: «Lillehammer kommune ønsker primært en full reversering av domstolstrukturen fra 2021. Alternativt er det ønskelig med en delvis reversering, der det etableres en tingrett i Gudbrandsdalen med hovedsete i Lillehammer og rettssted i Vågå.»

Kommunedirektøren i Gausdal legger saken fram med samme innstilling som kommunedirektøren i Øyer.

Vurdering:

Etter kommunedirektørens vurdering er det få gode argument for å reversere domstolsreformen. En reversering vil medføre at ressurser på kort og på lang sikt brukes til omstilling og administrasjon, framfor kjerneoppgavene.

Regjeringen Solberg begrunnet behovet for domstolsreform med ambisjon om å bedre rettssikkerheten. Solberg-regjeringens opprinnelige forslag omfattet også en reduksjon av antall rettssteder. Gjennom behandlingen i Stortinget, ble det vedtatt en mellomløsning som innebar en sammenslåing av tingretter, men hvor rettsstedene fra før reformen ble beholdt. Dette er et viktig moment for hvorfor en - et år etter forliket i Stortinget – ikke bør reversere det. En må la den nye strukturen virke.

Endringene i domstolstrukturen var i realiteten ikke store. For Innlandet medførte det at de fire rettsstedene en hadde, fortsatt har

- samme åpningstid som før
- samme tjenestetilbud til publikum som før
- sakene fordeles til og behandles i utgangspunktet på hvert rettssted, som tidligere
- bemanningen er den samme som før.

Samtlige rettssteder ble altså beholdt i reformen fra 2021. Det sikrer fortsatt god lokal kunnskap, om det er et poeng i sakene som behandles.

Hovedendringen var at en for Innlandet fikk én domstolleder for fire rettssteder. Det ser ut til at det samlet sett medfører bruk av mindre tid til ledelse, og mer tid på dømmende virksomhet.

Det er opplyst fra Vestre Innlandet tingrett at det er ulikt sakstilfang ved de forskjellige rettsstedene. For å utnytte ressursene bedre, og utjevne arbeidsbelastningen ved de fire rettsstedene, samt ved inhabilitet og sykdom, har dommerne reist rundt og behandlet saker på andre steder enn de har kontorsted. Etter samtykke fra partene har saker også blitt overført fra ett rettssted til et annet for behandling der.

De fleste innbyggerne trenger ikke å forholde seg til det å møte i retten. For de som må det, er det mest sannsynlig en engangsopplevelse. En vil tro at reisevei betyr mindre enn at saken blir behandlet på en betryggende måte.

Konklusjon

Kommunedirektøren kan ikke se at det er forhold ved reverseringsforslaget som tilsier at domstolene vil bli bedre i stand til å ivareta sine oppdrag og oppgaver ved å gå tilbake til «gammel» struktur.

Kommunedirektøren mener at en i stedet for å bruke ressurser (personale og økonomi) på å reversere, bør fokus være på å videreutvikle tjenestene.

Reformen bør evalueres om noen år, når en har flere erfaringer med den.

Kommunedirektørens forslag til vedtak:

Øyer kommune støtter ikke forslaget om å gjeninnføre domstolstrukturen fra før 2021. Reformen bør evalueres om noen år, når man har et bedre erfaringsgrunnlag.

Åsmund Sandvik
Kommunedirektør

Behandling/vedtak i Kommunestyret den 28.04.2022 sak 40/22

Behandling:

Marthe Lang-Ree (Sp) Forslag til høringsinnspill og vedtak fra Øyer Sp:

Vurdering

Øyer kommune har merket seg synspunktene fra ulike høringsinstanser, bla. fra Domstolsadministrasjonen. Ved vurderingen av hvilket standpunkt Øyer kommune skal innta, har Øyer kommune i tillegg i særlig grad merket seg høringsuttalelsen fra de ansatte ved rettssted Lillehammer. Øyer kommune mener det er av stor betydning for Lillehammer og vår region å ha en selvstendig og lokal domstol. Dette ønsket kan imidlertid ikke gå på bekostning av rettsikkerheten. Av saksutredningen kommer det fram at tilhengere og motstandere av domstolsreformen vektlegger ulike sider av dette spørsmålet. Slik Øyer kommune ser det, vil en selvstendig domstol i Gudbrandsdalen i tilstrekkelig grad ivareta behovet for et sterkt og robust nok fagmiljø i det daglige. Kompetanseutvikling og erfaringsutveksling må uansett sikres gjennom kursing på nasjonalt nivå. Når det gjelder særlig spesialiserte sakstyper så er nok heller ikke dagens størrelse tilstrekkelig. Ved særlige behov må da domstolen bruke de mekanismer som ligger i lovverket i dag for å sikre dette. Ut fra de opplysninger som foreligger, kan ikke Øyer kommune se at saksbehandlingstiden i vår region/distrikt er redusert som følge av reformen i løpet av de månedene denne har vart. I samme periode har mange rettsmøter gått digitalt på grunn av pandemien, domstolene er tilført økte dommerressuser og sakstilfanget har gått noe ned. Øyer kommune mener rettssikkerhetshensyn for regionens befolkning ble godt ivaretatt gjennom den strukturen som var tidligere hvor Lillehammer og Vågå hadde felles sorenskriver. Sør-Gudbrandsdal tingrett hadde, før domstolsreformen, en størrelse som gjorde at de svakhetene som ble påpekt for en del domstoler, ikke gjorde seg gjeldende. Antall saker og saksbehandlingstid lå de siste årene før reformen på et stabilt og jevnt nivå.

Domstolen var stor nok til at habilitet sjelden var et problem, og liten nok til at publikum kjente en tilhørighet. Sør-Gudbrandsdal tingrett var også en attraktiv domstol, der det ikke var vanskelig å tiltrekke seg attraktiv arbeidskraft.

Øyer kommune er bekymret for at rettssted Lillehammer på sikt vil svekkes med dagens organisering. Det gjelder både i forhold til tilgjengelighet for publikum, ressurser, kompetanseutvikling og når det gjelder rekruttering. Strukturendringen vil i et lengre perspektiv kunne føre til både en nedgang i antall advokater lokalt og regionalt og at færre jurister velger å bosette seg i kommunen og regionen. Det vil være negativt for rettssikkerheten dersom tilgangen til advokatbistand lokalt for regionens næringsliv og innbyggere svekkes.

Store geografiske dekningsområder for tingretten, medfører også en økende risiko for at saker flyttes utenfor området de har sitt opphav og sakene settes da med meddommere utenfra området. Dette utfordrer nærhetsprinsippet og behov for kjennskap til lokale forhold. Stor reisebelastning for dommerne, og opplevelsen av manglende tilstedeværende ledelse, kan over tid også føre til at det blir mindre attraktivt å søke stillinger på de enkelte rettssted utenom hovedsetet på Gjøvik.

En tydelig og fysisk lokal tilstedeværelse av en selvstendig tingrett er viktig for Øyer og regionen. Ut over de elementene som allerede er berørt, bør det bemerkes at Høgskolen i Innlandet, campus Lillehammer, i dag gir tilbud om bachelorstudier i rettsvitenskap. Høgskolen i Innlandet arbeider for å få universitetsstatus og mastergradsstudier i rettsvitenskap. For utviklingen av juridisk utdanning på campus Lillehammer vil en selvstendig tingrett kunne ha positiv betydning.

Øyer vil slik også Lillehammer kommune ser det, være best tjent med en reversering av domstolsreformen. Dette kan enten skje gjennom en full reversering, slik at det igjen blir fire tingretter i Oppland, eller ved en delvis reversering slik at det blir en tingrett i Gudbrandsdalen med hovedsete på Lillehammer og rettssted i Vågå.

Øyer Sp sitt forslag til vedtak: Øyer kommune ønsker primært en full reversering av domstolsstrukturen fra 2021. Alternativt er det ønskelig med en delvis reversering, der det etableres en tingrett i Gudbrandsdalen med hovedsete i Lillehammer og rettssted i Vågå.

Brit K Lundgård (Ap) ba om gruppemøte. Møtet hevet for gruppemøte.

Møtet satt.

Avstemming:

Ved alternativ avstemming mellom kommunedirektørens forslag til vedtak og Øyer Sp sitt forslag til vedtak ble Øyer Sp sitt forslag vedtatt med 14 stemmer (10 Sp, 4 Ap – Brit K Lundgård, Inger Synnøve Bratt, Arne Skogli, Hilde M Strangstadstuen) mot 7 stemmer (2 H, 2 SV, 3 Ap – Dag Norvald Hansen, Lisa Kramprud, Rune Moen).

Vedtak:

Øyer kommune ønsker primært en full reversering av domstolsstrukturen fra 2021. Alternativt er det ønskelig med en delvis reversering, der det etableres en tingrett i Gudbrandsdalen med hovedsete i Lillehammer og rettssted i Vågå.